

In 1506 Alexander Jagiellonian died. The king was his younger brother Sigismund I the Elder, who abandoned the planned alliance. This has led to a sharp deterioration in relations with Moldova. Therefore, in August 1506 Pokuttya was captured by the troops of Bohdan III. The Polish army under the command of S. Khodetsky and M. Kamenetsky drove the Moldavians out of Pokuttya, and later defeated their army near Chernivtsi.

Taking advantage of the participation of King Sigismund I's troops in the Second Lithuanian-Moscow War, on June 29, 1509, Bohdan III began a campaign in Pokuttya, Podillya and the Ruthenian Voivodeship. In particular, the Moldovan army laid siege to Kamyanets, Halych, Lviv and Rohatyn. However, the campaign ended in failure. None of these cities was taken.

The answer was not long in coming. The Polish army under the leadership of the Grand Crown Hetman M. Kamenetsky devastated several Moldavian cities across the Dniester. On their way out, near Khotyn, on October 4, the Poles were attacked by the Moldavian army, but the long battle did not reveal a winner. Therefore, on January 23, 1510, a peace treaty was signed.

As a result of the signing of the Polish-Moldavian peace treaty of 1510, the war between Poland and Moldavia was ended, conflicts were settled, and hospodar Bogdan III received Poland and Hungary as allies. However, Pokuttya remained part of Poland.

Key words: Northern Bukovina, Pokuttya, Stephen III, Bogdan III, Moldavia, Poland, Hungary, Ottoman Empire.

УДК 329(475)''1989/2019''

Є. О. Боярська

ПОЛЬСЬКА ПАРТІЙНА СИСТЕМА В ПЕРІОД ПОСТРАДЯНСЬКОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Сучасна суспільно-політична ситуація в європейському регіоні та в світі характеризується глибокими та якісними трансформаціями. В політико-партійній системі Республіки Польща також відбуваються суттєві трансформації, об'єктивно пов'язані, по-перше, з логікою розвитку політико-партійної системи в країні з початком процесів демократизації у 1989 – 1990 рр. та функціонуванням політичних партій, з іншого – з загальноєвропейськими особливостями розвитку політико-партійних систем.

Для України досвід трансформацій та особливостей розвитку політико-партійної системи Польщі є актуальним та корисним внаслідок схожості політичної, економічної та соціокультурної ситуації на старті розвитку партійних систем та можливостями адаптувати польській досвід до українських реалій.

Об'єктом дослідження є польські політичні партії, а предметом дослідження - особливості трансформації політико-партійної системи Польщі. Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1989-1990 рр., коли в країні розпочалися процеси модернізації політико-партійної системи, до 2019 рр., коли в державі відбулися останні парламентські вибори.

Аналіз актуальних публікацій, пов'язаних з політичними трансформаціями в Європі та з проблематикою політико-партійної системи Польщі засвідчує активну академічну дискусію з приводу функціонування політико-партійної системи Польщі та факторів, які впливають на її функціонування.

В результаті дослідженнями нами було зроблено низку важливих висновків. Трансформація політико-партійної системи Польщі відбувалася за циклом модернізація – інституалізація партій - повернення до влади лівих партій – повернення до влади правих партій. Симпатії виборців до лівих партій пояснюються тими соціальними гарантіями, які вони обіцяють електорату. Наслідком інституалізації польської партійної системи є тенденція до двопартійності, принаймні функціонування великих, масових партій, а також активна партійна конкуренція політичних партій за владу. Сам процес розбудови партійної системи в посткомуністичній Польщі представляв собою конкуренцію між комуністичними та ліберально-демократичними силами. Дуалістичний принцип поділу партій, який ґрунтується на поділі на «лівих» і «правих», було однією з причин того, що найактивнішими політичними гравцями в Польщі наразі є дві домінуючі партії: «Громадянська платформа» та «Право і справедливість».

Встановлено, що сьогодення польська політико-партійна система перебуває в циклі симпатій до правих сил. Перемога політичної партії «Право і справедливість» на виборах 2015 і 2019 рр. та формування уряду більшості, без коаліцій з іншими політичними силами, призвело до руйнування відносної політичної рівноваги, яку забезпечували коаліційні угоди між політичними партіями.

Також у функціонуванні політичних партій було виявлено широке використання маніпулятивних технологій: у внутрішньопартійних відносинах та і під час електоральних компаній та громадській роботи.

Ключові слова: *Польща, політичні партії, політико-партійна система, трансформація, масова партія, інституціоналізація, праві партії, ліві партії.*

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-30-7-121-130

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна суспільно-політична ситуація в європейському регіоні та в світі характеризується глибокими та якісними трансформаціями. Процеси трансформації розвиваються як під впливом міжнародної політико-економічної кон'юнктури, так і виходячи з впливу внутрішніх чинників, природа яких походить з розвитку Європейського союзу, національних держав, а також процесів, що відбуваються всередині партійних систем держав-членів ЄС. Це, в свою чергу, визначає вкрай складний та суперечливий характер процесів трансформації партійних систем країн Європи.

Партійна система Республіки Польща також зазнає суттєвих трансформацій, об'єктивно пов'язаних, по-перше, з логікою розвитку політико-партійної системи в країні з початком процесів демократизації у 1989 – 1990 рр. та функціонуванням політичних партій, по друге – Польща є реципієнтом загальноєвропейських тенденцій розвитку партійних систем.

На розвиток партійної системи Польщі впливає також той факт, що дана держава демонструє високі темпи розвитку економіки в регіоні, незважаючи на загальносвітову рецесію та обмеження, пов'язані з введенням карантинних заходів. Політичній системі Польщі також притаманна відносна стабільність політичної системи, незважаючи на незадоволення окремих соціальних груп діями представників політичної влади.

Для України досвід трансформацій та особливостей розвитку партійної системи Польщі є вельми важливим. Партійна система Республіки Польща пройшла складний шлях трансформації, зокрема від роздрібнених партій до майже двопартійної системи на

сучасному етапі. При цьому для розвитку польської партійної системи була притаманна така характеристика як поділ на два ухили: правоцентристський і лівоцентристський. Лівоцентристи вважаються більш ліберальними, а правоцентристські партії – консервативними. Вивчення того, яким чином відбувалася порівняно швидка трансформація партійної системи Польщі у період суспільних трансформацій є важливим з точки зору вивчення польського досвіду внаслідок схожості політичної, економічної та соціокультурної ситуації на старті розвитку партійних систем та можливостями адаптувати польській досвід до українських реалій. До того ж, Польща залишається одним з лобістів інтересів України в ЄС, попре існуючи розбіжності щодо окремих сфер політики та трактування історичних подій.

Отже, проблема вивчення особливостей становлення польської політико-партійної системи у період суспільних трансформацій є актуальною та цікавою. Об'єктом дослідження є польські політичні партії, а предметом дослідження - особливості трансформації партійної системи Польщі. Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1989-1990 рр., коли в країні розпочалися процеси модернізації партійної системи, до 2019 рр., коли в державі відбулися останні парламентські вибори. В дослідженні було використано такі наукові методи, як синтез та аналіз, порівняння та узагальнення. Для дослідження трансформацій польських політичних партій було застосовано принцип історизму та хронологічний підхід. За допомогою системного підходу до вивчення проблеми вдалося розкрити особливості трансформації польських політичних партій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою даного дослідження стали класичні роботи у сфері дослідження політичних трансформацій в Європі та актуальна наукова література з проблематики трансформацій партійної системи Польщі. Одним з класиків, які вивчають модернізацію політичних режимів в Європі є політолог П. Мейр, який глибоко вивчав процес транзиту демократії, який відбувся у Польщі на початку 1990х рр. З цього приводу політолог звернув увагу на відмінності між партійними системами західних країн і партійними системами посткомуністичних держав: в країнах Західної Європи зміни стосувалися розширення виборчих прав людей, які ще не приймали участі в голосуванні. А в країнах Східної Європи, зокрема в Польщі, була необхідність мобілізації електорату. Боротьба за електоральні симпатії сприяла тому, що політичні партії були більш орієнтовані на короткострокове задоволення соціальних інтересів прибічників. Результатом став плинний характер соціальної бази, на яку спиралися політичні партії та складнощі у розробці законодавчих норм, якими регулюється інститут виборів. Також, характерною рисою стала відсутність або слабкість громадянського суспільства. Межі соціальних ідентичностей, на основі яких партії могли б формувати зв'язки з виборцями, були досить розмитими. Це призвело до слабкості соціополітичного розшарування та нестабільності електоральної поведінки (Бакалець, 2011).

Вивченням модернізації партійної системи Польщі та впливу на її розвиток тих тенденцій, які закладались ще наприкінці 1980 рр. займається Міранда Люпон, яка вивчає сучасний стан трансформації політичних партій держави. Дослідниця визначає специфічні риси політичних партій Польщі, які були притаманними для польської партійної системи упродовж 1990 рр. та й у сучасності. Серед рис політичних партій, які чітко простежувалися під час посткомуністичної трансформації польської державності, дослідниця вказує на безумовне тяжіння до двопартійності та "політику патронажу", тобто обмін лояльності виборців на опіку та заступництво правлячої партії (Lurion, 2017).

Проблематикою вивчення ідеологічної боротьби між лівими та правими партіями на

початку ХХІ ст. займається польський дослідник Яскерня Єжи, який вважає, що саме перед приєднанням до ЄС ліві партії поступово втрачали популярність серед свого традиційного електорату та відповідно ступінь свого впливу в Сеймі. Дослідник пов'язував дану тенденцію із низьким рівнем населення щодо партійної самоідентифікації, тому праві партії за допомогою вдалих виборчих технологій та вдалої інформаційної компанії змогли вплинути на збільшення кількості виборців (Jaskiernia, 2017).

Польський дослідник Губерт Творжецький вивчає причини виникнення симпатій до правих партій та їх перемоги після вступу Польщі до ЄС. Дослідник вважає, що причиною цього стало закінчення періоду «посткомуністичного розколу», який домінував і забезпечував структурний порядок на польській політичній сцені в 1990-і роки та на початку 2000х рр. Після вступу до ЄС польські виборці почали тяжіти до більш консервативних політичних сил, що разом з високим рівнем електоральної волатильності і низької явки виборців у 2007 р. привело до влади праві партії (Tworzecki, 2019).

Польський експерт Яскерня Єжи пояснював особливості функціонування партійної системи Польщі після падіння комуністичного режиму в 1989 р. (1993, 1997, 2001, 2005 та 2007 рр.) тяжінням польського виборця голосувати проти влади. У 2011 р. поляки голосували за провладні партії, які пройшли до парламенту ще в результаті виборів 2007 р. (серед них, «Право і Справедливість», «Громадянська платформа» та «Польська селянська партія»). Вказана тенденція змінилася вже у 2015 р., коли всі 460 місць Сейму посіли представники політичної партії «Право і Справедливість». Експерт вважає, що прихильність населення до націонал-консерваторів була пов'язана насамперед з економічним чинником. (Jaskiernia, 2017). Втім інші експерти припускають, що економічні фактори слабо визначали поведінку виборців до 2015 року., тому що Польща була єдиною країною в ЄС, що уникла рецесії після глобальної кризи після 2008 р. (Kulesza and Rae, 2017).

На думку дослідника Яскерня Єжи, в Польщі до виборів 2011-2005 рр. існував чіткий культурний, економічний та політичний поділ між північно-західною частиною Польщі, що складається з територій, що належали Німеччині до 1945 р., які були культурно більш космополітичними, економічно розвиненими та політично ліберальними та південно-східною частиною країни. Це впливало на симпатії виборців та забезпечувало тенденцію до двопартійності (Jaskiernia, 2017).

Вивченням проблеми становлення та функціонування польської партійної системи займаються й українські дослідники. Так, Катерина Бакалець, дослідниця із НАУКМА, однією з перших запропонувала періодизацію для дослідження змін у партійній системі Польщі, яку взято за основу даного дослідження. Періодизація, розроблена вказаною дослідницею, включає в себе період з 1989 до 2007 рр., за принципом поділу на різні етапи: соціально-політична структура суспільства, інституціоналізація партійної системи та політична конкуренція (Бакалець, 2011).

Розроблена періодизація є поширеною в роботах інших українських полоністів. Так, наприклад, Кабанцева І. використовує дану періодизацію для тлумачення міжінституційного протистояння, наявного в політичній системі Польщі та виявлення факторів, які б могли його мінімізувати. Дослідниця вважає, що наявна певна тенденція до циклічності у розвитку партійної системи Польщі, та політична конкуренція між масовими політичними партіями призводить до корупційних ризиків, які поступово стали невід'ємною рисою партійної системи Польщі (Кабанцева, 2018).

Українська дослідниця Шелемба Марта, вивчаючи партійні системи України та Польщі, робить висновок про націоналізацію сучасної політичної системи Польщі через

"наявність політичної волі парламентарів, президента та уряду щодо проведення реформ у державі" На думку дослідниці національний ухил сучасної партійної системи Польщі пов'язаний з "гомогенністю електоральної підтримки політичних партій у країні" (Шелемба, 2019). Це у свою чергу актуалізує пошук факторів, які вплинули на націоналізацію політичної партійної системи Польщі, в процесі її генезису.

Як бачимо, на разі відбувається активна наукова дискусія з приводу функціонування партійної системи Польщі та визначення факторів, які впливають на її функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі періодизації етапів розвитку партійної системи Польщі, запропонованою К. Бакалець, нами було розроблено підхід до періодизації трансформації партійної системи, в основу якого закладено такі фактори як інституціоналізація польської партійної системи та ідеологічна належність політичних сил, які приходять до влади.

Перший період (1989 – 1990 рр.). Трансформація польських політичних партій розпочалася у 1989-1990х рр. Саме в даний період у Польщі було закладено принципи політичного плюралізму та багатопартійності, зафіксовані у звітних документах засідання Круглого столу 1989 року. Парламентські вибори відбулися 4 і 18 червня 1989 р. На них більшість отримала Польська об'єднана робітничка партія (ПОРА). Саме 4 червня вважається датою фактичної ліквідації соціалізму і переходу до демократії, незважаючи на те, що в уряді, сформованому за підсумками виборів, ключові пости залишалися за ПОРП, а президент-комуніст Войцех Ярузельський перебував при владі до кінця 1990.

Другий період (1991-1993 рр.) пов'язаний з інституалізацією демократизованої партійної системи. Наступні парламентські вибори відбулися 27 жовтня 1991. У них взяли участь більшість новосформованих політичних партій Польщі, але більшість отримала «Демократична унія» на чолі з колишнім прем'єр-міністром Тадеушем Мазовецьким. З проведенням цих виборів посткомуністична трансформація політичного ладу в Польщі остаточно завершилася.

Третій етап (1993–1999 рр.) – повернення до влади лівоцентристських політичних сил. На парламентських виборах 1997 р. та 2001 р. до влади прийшли лівоцентристські партії, які керували країною у 1993-1997 та 2001-2005 рр.

Четвертий період (2001-2005 рр.) У 2001 році коаліція Альянс демократичних лівих сил і Профспілка (SLD/UP) перемогла на виборах (41,04%) і створила коаліційний уряд з Польською народною партією (PSL) (Taggart and Szczerbiak, 2002; Jaskiernia, 2017). Вибори пройшли на тлі нових потрясінь у конфігурації політичних партій. На виборах домінували питання, пов'язані з перехідним періодом. Несподівано одним з переможців стала партія «Право і справедливість» (Prawo i Sprawiedliwość, PiS), яка орієнтувалася на радикальну зміну траєкторії посткомуністичного розвитку (Millard, 2007).

П'ятий період (2005-2007 рр.). Повернення посткомуністичних лівоцентристів було пов'язане з бажанням польського населення жити згідно оголошених лівоцентристами соціальних стандартів, втім з 2005 по 2011 рр. ліві партії поступово втрачали популярність серед польського населення і ступінь свого впливу в Сеймі (Jaskiernia, 2017). Однією з головних причин втрати популярності лівоцентристів стало негативне ставлення до європейської інтеграції.

Шостий період (2007-2011 рр.) Даний період характеризується поступовою втратою впливу лівих партій на тлі членства Польщі в Європейському союзі та поглиблення інтеграційних процесів. На парламентських виборах 2011 р. «Союз демократичних лівих сил» набрав лише 8% голосів. Проте двопартійна конфігурація в польському сеймі

залишалася постійною, оскільки головними противниками на виборах у Сейм у 2011 р. стали дві праві партії: «Громадянська платформа» Дональда Туска і «Право і справедливість» Ярослава Качинського (Jaskiernia, 2017).

Ключем до перемоги Громадянської платформи на виборах у Польщі 2011 року, вперше для чинної правлячої партії в посткомуністичній Польщі, була її здатність викликати побоювання з приводу можливих наслідків повернення до влади правої партії «Право і справедливість». Хоча багато прихильників «Громадянської платформи» були розчаровані повільним прогресом у модернізації країни, більшість виборців вважали партію кращим гарантом стабільності під час кризи.

Сьомий період (2011-2015 рр.) на парламентських виборах 2015 р. до перемоги знову прийшла політична партія «Право і справедливість». Вперше в історії демократичної Польщі партія-переможець створила уряд без необхідності вести переговори з партнерами по коаліції. Це сталося не стільки через зміни у симпатіях виборців, а в результаті великої кількості втрачених голосів (більше 16% активних голосів) через наявність порогу для партій (5%) і партійних коаліцій (8%) (Marcinkiewicz and Stegmaier, 2016).

Результати парламентських виборів 2015 р. стали важливим етапом розвитку системи політичних партій у Польщі. Було кілька спроб пояснити результати парламентських виборів у Польщі 2015 року. Майже на всіх виборах після падіння комуністичного режиму в 1989 р. (1993, 1997, 2001, 2005 та 2007 рр.) польські виборці голосували проти влади. Але у 2011 р. відбулося переобрання чинного уряду. Поляки прийшли до переобрання уряду в 2011 р., але у 2015 р. повернулися до зміни урядів (Jaskiernia, 2017).

Восьмий період (2015 – 2019 рр.) Одним із перших наслідків парламентських виборів 2015 р. у Польщі стало закінчення так званого «посткомуністичного розколу», який поставив посткомуністичні партії («Союз демократичних лівих сил» та «Польська селянська партія») проти правих партій («Громадянська платформа» та «Право і справедливість») і був характерною рисою польської політики протягом більшої частини її демократичної історії (Jaskiernia, 2017).

Провладна партія Польщі «Право та Справедливість» перемогла на парламентських виборах 2019 р., зумівши трохи покращити свій результат порівняно з виборами 2015 р. (43,59% електоральної підтримки), і отримати більше половини голосів до Сейму. Вказаний результат, на думку експертів (Głos Koszaliński, 2019), дозволяє цій політичній силі залишатись більшістю без укладання коаліцій з іншими партіями. Причиною перемоги цієї політичної сили називають політику соціальної підтримки населення, яка успішно реалізується партією.

Перемога політичної партії «Право і справедливість» на виборах 2015 і 2019 рр. та формування уряду більшості мають важливе значення для функціонування системи політичних партій у Польщі. Вперше в польській історії після 1989 р. відсутня політична рівновага, яку забезпечували коаліційні угоди між політичними партіями.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших досліджень. Таким чином, ми можемо зробити низку наступних висновків. Трансформація партійної системи Польщі відбувалася за циклом: модернізація – інституалізація партій - повернення до влади лівих партій – повернення до влади правих партій. Симпатії виборців до лівих партій пояснюються тими соціальними гарантіями, які вони обіцяють електорату. Після інституалізації для польської партійної системи характерне тяжіння до двопартійності, принаймні функціонування достатньо великих, масових партій, а також активна партійна конкуренція політичних партій за владу. Сам процес розбудови партійної системи в

посткомуністичній Польщі представляє собою «перетягування канату» між комуністичними та ліберально-демократичними силами. Дуалістичний принцип поділу партій, який ґрунтується на поділі на «лівих» і «правих», є однією з причин того, що найактивнішими політичними гравцями в Польщі є дві домінуючі партії: «Громадянська платформа» та «Право і справедливість».

На разі польська партійна система перебуває в циклі симпатій до правих сил. Перемога політичної партії «Право і справедливість» на виборах 2015 і 2019 рр. та формування уряду більшості, без коаліцій з іншими політичними силами, призвело до руйнування відносної політичної рівноваги, яку забезпечували коаліційні угоди між політичними партіями.

Сучасні польські дослідники вважають що часті зміни законодавства, щодо функціонування виборчої системи також є фактором впливу на польську партійну систему. Так, наприклад, мова йде про втручання Верховного суду Польщі у виборчий процес та зміни, які мають місце у строк за півроку до виборів (Желіховський та Панченко, 2020) було прийнято правки до виборчого кодексу щодо заочного (поштового) голосування, що надало перевагу чинній владі, послабивши позиції опозиції.

За оцінками польських політологів часта зміна законодавства про вибори вже стала звичайним явищем для політичної системи Польщі, що створює додаткові труднощі для нових партій, тому що здебільшого правки до законодавства зміцнюють позиції чинної політичної еліти і дозволяють їй закріпитися при владі. Використання маніпулятивних технологій, як у внутрішньопартійних відносинах, так і в електоральних компаніях та громадській роботі також характерне для сучасної польської партійної системи, що спонукає до більш детального вивчення того, яким чином відбуватиметься подальша трансформація політичних партій в Польщі, а саме: чи не відбудеться наступне повернення до влади лівих політичних сил на тлі невдалих управлінських рішень, корупції та економічної постковідної кризи в Європі та світі.

Бібліографічний список.

- Бакалець, К., 2011. Трансформація партійної системи республіки Польща на сучасному етапі. *Дух і Літера*, 23, с.152-174.
- Желіховський, С. та Панченко, Ю., 2020. Вибори проти правил: чому Польща ще не скоро отримає новообраного президента. *Європейська правда*, [онлайн] 7 травня. Доступно: <www.eurointegration.com.ua/articles/2020/05/7/7109650> [Дата звернення 12 лютого 2021].
- Кабанцева, І., 2018. Неформальний конструктивний інститут громадянського суспільства vs неформальний деструктивний інститут корупції: польський досвід міжінституційного протистояння. *Політичне життя*, 2, с.36-43. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.2.6>
- Шелемба, М., 2019. Процес націоналізації партійних систем України та Польщі (за результатами парламентських виборів 2019 р.). *Геополітика України: історія і сучасність*, 2(23), с.71-81. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.2\(23\).71-81](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.2(23).71-81)
- Głos Koszaliński, 2019. Wyniki wyborów parlamentarnych 2019. Wyniki wyborów do sejmu i senatu! Kto wygrał wybory 2019? Oficjalne wyniki. *Głos Koszaliński*, [online] 30 października. Available at: <<https://gk24.pl/wyniki-wyborow-parlamentarnych-2019-wyniki-wyborow-do-sejmu-i-senatu-kto-wygral-wybory-2019-29102019-oficjalne-wyniki/ar/c1-1449881>> [Accessed 12 February 2021].

- Jaskiernia, J., 2017. The Development of the Polish Party System: A Perspective of the Parliamentary Elections Results. *Polish Political Science Yearbook*, 46(2), pp.227–246. <http://dx.doi.org/10.15804/ppsy2017214>
- Kulesza, C. and Rae, G. 2017. The Law and Justice Party and Poland's Turn to the Right. *Transform! european network*, [online] January. Available at: <https://www.transform-network.net/fileadmin/user_upload/raekulesza_paper_final_19_01_2017.pdf> [Accessed 12 February 2021].
- Lupion, M., 2017. National Memory and Divisive Narrative Building in Poland's 2010 Presidential Election. *Polish Political Science Review*, 5(1), pp.5-21. <https://doi.org/10.1515/ppsr-2015-0039>
- Marcinkiewicz, K. and Stegmaier, M., 2016. The parliamentary election in Poland, October 2015. *Electoral Studies*, 41, pp.221-224. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.01.004>
- Millard, F., 2007. The 2005 parliamentary and presidential elections in Poland. *Electoral Studies*, 26(1), pp.210-215. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.03.001>
- Taggart, P. and Szczerbiak, A., 2002. The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States. *SEI Working Papers*, [online] 51. Available at: <<http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/29357>> [Accessed 12 February 2021].
- Tworzecki, H., 2019. Poland: A Case of Top-Down Polarization. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 681(1), pp.97-119. <https://doi.org/10.1177/0002716218809322>

References

- Bakalets, K., 2011. Transformatsiia partiinoi systemy respubliki Polshcha na suchasnomu etapi [Transformation of the party system of the Republic of Poland at the present stage]. *Dukh i Litera*, 23, pp.152-174. (in Ukrainian).
- Głos Koszaliński, 2019. The results of the parliamentary elections 2019. The results of the elections to the Sejm and Senate! Who won the 2019 elections? Official results. *Głos Koszaliński*, [online] October 30. Available at: <<https://gk24.pl/wyniki-wyborow-parlamentarnych-2019-wyniki-wyborow-do-sejmu-i-senatu-kto-wygral-wybory-2019-29102019-oficjalne-wyniki/ar/c1-1449881>> [Accessed 12 February 2021]. (in Polish).
- Jaskiernia, J., 2017. The Development of the Polish Party System: A Perspective of the Parliamentary Elections Results. *Polish Political Science Yearbook*, 46(2), pp.227–246. <http://dx.doi.org/10.15804/ppsy2017214>
- Kabantseva, I., 2018. Neformalni konstruktyvnyi instytut hromadianskoho suspilstva vs neformalni destruktyvnyi instytut koruptsii: polskyi dosvid mizhinstytutsiinoho protystoiannia [Constructive informal institution of civil society vs. destructive informal institution of corruption: the Polish experience of inter-institutional confrontation]. *Political life*, 2, pp.36-43. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.2.6> (in Ukrainian).
- Kulesza, C. and Rae, G., 2017. The Law and Justice Party and Poland's Turn to the Right. *Transform! european network*, [online] January. Available at: <https://www.transform-network.net/fileadmin/user_upload/raekulesza_paper_final_19_01_2017.pdf> [Accessed 12 February 2021].
- Lupion, M., 2017. National Memory and Divisive Narrative Building in Poland's 2010 Presidential Election. *Polish Political Science Review*, 5(1), pp.5-21. <https://doi.org/10.1515/ppsr-2015-0039>
- Marcinkiewicz, K. and Stegmaier, M., 2016. The parliamentary election in Poland, October 2015.

- Electoral Studies*, 41, pp.221-224. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.01.004>
- Millard, F., 2007. The 2005 parliamentary and presidential elections in Poland. *Electoral Studies*, 26(1), pp.210-215. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.03.001>
- Shelemba, M., 2019. Protses natsionalizatsii partiinykh system Ukrainy ta Polshchi (za rezultatamy parlamentskykh vyboriv 2019 r.) [The nationalization process of the party systems of Ukraine and Poland (by the parliamentary elections 2019)]. *Geopolitics of Ukraine: history and modern times*, 2(23), pp.71-81. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.2\(23\).71-81](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.2(23).71-81) (in Ukrainian).
- Taggart, P. and Szczerbiak, A., 2002. The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States. *SEI Working Papers*, [online] 51. Available at: <<http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/29357>> [Accessed 12 February 2021].
- Tworzecki, H., 2019. Poland: A Case of Top-Down Polarization. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 681(1), pp.97-119. <https://doi.org/10.1177/0002716218809322>
- Zhelikhovskiy, S. and Panchenko, Yu., 2020. Vybory proty pravyl: chomu Polshcha shche neskoru otrymaie novoobranoho prezydenta [Elections against the rules: why Poland will not get a newly elected president soon]. *Yevropeiska Pravda*, [online] May 7. Available at: <www.euointegration.com.ua/articles/2020/05/7/7109650> [Accessed 12 February 2021]. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 26.01.2021 р.

Y. Boiarskaia

POLISH PARTY SYSTEM IN THE PERIOD OF POST-SOLIDARITY MODERNIZATION

The current socio-political situation in the European region and in the world is characterized by profound and qualitative changes. The party system of the Republic of Poland is also undergoing significant transformations, objectively related, first, to the logic of the political party system in the country with the beginning of democratization in 1989-1990 and the functioning of political parties, on the other - to European features of political and party systems.

For Ukraine, the experience of transformations and peculiarities of the development of the Polish party system is relevant and useful due to the similarity of political, economic, and socio-cultural situation at the beginning of the development of party systems and opportunities to adapt the Polish experience to Ukrainian realities.

The object of research is Polish political parties, and the subject of research is the peculiarities of the transformation of the Polish party system. The chronological boundaries of the study cover the period from 1989-1990, when the country began the process of modernization of the party system, to 2019, when the last parliamentary elections took place in the country.

The analysis of current publications related to political transformations in Europe and the problems of the Polish political party system shows an active academic discussion about the functioning of the Polish political party system and the factors influencing its functioning.

As a result of our research, we have made a number of important conclusions. The transformation of the Polish party system took place in a cycle of modernization - the institutionalization of parties - return to power of the left parties - return to power of the right parties. Voters' sympathies for left-wing parties are explained by the social guarantees they promise to the electorate. The consequence of the institutionalization of the Polish party system is a tendency towards bipartisanship, at least the functioning of large, mass parties, as well as active

party competition of political parties for power. The process of building a party system in post-communist Poland was a competition between communist and liberal-democratic forces. The dualistic principle of party division, which is based on the division into "left" and "right", was one of the reasons why the two most dominant political parties in Poland today are the «Civic Platform» and «Law and Justice».

It has been established that today's Polish party system is in a cycle of sympathy for the right-wing forces. The victory of the political party "Law and Justice" in the 2015 and 2019 elections and the formation of a majority government, without coalitions with other political forces, led to the destruction of the relative political balance provided by coalition agreements between political parties.

Also in the functioning of political parties was found widespread use of manipulative technologies: in intra-party relations, during election campaigns and community service.

Keywords: *Poland, political parties, party system, transformation, mass party, institutionalization, right parties, left parties.*

УДК 327(478)

М. В. Булик

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано основні нормативні документи, відповідно до яких формується зовнішня політика Республіки Молдова. Розглянуто основні фактори, що впливають на вироблення зовнішньополітичного курсу країни, визначено основні загрози й виклики її суверенітету та територіальній цілісності. Досліджено зміни у декларованих пріоритетах зовнішньої політики Молдови, основну увагу при цьому було зосереджено на двох протилежних її векторах: європейському та євразійському.

Ключові слова: *Республіка Молдова, зовнішня політика, національна безпека, європейська інтеграція, придністровський конфлікт.*

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-30-7-130-139

Отримання незалежності Республікою Молдова стало однією зі складових ланок тектонічних процесів, що відбувалися у Східній Європі наприкінці ХХ ст. Ставши незалежною у 1991 р., країна успадкувала ті ж самі проблеми, що є характерними для більшості країн пострадянського простору, зокрема: сепаратизм окремих територій, роздвоєність суспільства, частина якого прагне до європейського майбутнього, а інша – ностальгіє за радянським минулим, незбалансованість економіки, політична незрілість та корупційність еліт; правовий нігілізм тощо. Все це обумовило подальші політичні та соціально-економічні процеси, що поставили Молдову у надзвичайно складне становище, вийти з якого вдалося лише на початку ХХІ ст. Додатковим фактором, що впливав на внутрішню та зовнішню політику країни, був придністровський конфлікт, активним учасником якого була Російська Федерація – основний бенефіціар вигоди, отриманої від політичної нестабільності у Південно-Східній Європі. На жаль, й на сьогодні проблема